

Kabinet ilustrácie — III.

Robert Brun, Juraj Deák, Dušan Kállay,
Martin Kellenberger, Jana Kiselová-Siteková, Alojz Klimo
Peter Klúčik, Naďa Rappensbergerová, Kamila Štanclová

V kabinete chémie sa miešajú vône a pachy, v prírodovednom kabinete zasa čosi rastie a niečo, zaliate v skle, nás upúta vo vitríne. V kabinete jazykov sa povalujú kopy kníh a v kabinete hudobnej výchovy, tam zasa zneje množstvo zvukov. Ale čo sa deje v kabinete ilustrácie? Hm... tam sú uložené príbehy s obrázkami. Čakajú na to, kedy sa na ne pozriete a povie: „TOTO!“ Toto som už videl. Toto si pamätám z knižky..

Ilustrácie z tretieho kabinetu vznikli v „tých“ sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch. Nútime vás spomenúť si na ne a vieme, že vidíte pionierske sluby v modrých uniformách a veľké prestávky, cez ktoré sme (pod dohľadom) krúžili vo dvojiciach okolo chodby. Mandrákové mydlo z Maďarska a digitálky z Juhoslávie. Šaty a bundy šité zo sto krát obkreslených strihov z Burdy. Sivé paneláky a estrády v televízii. A nehovorte, že necítite tak trochu pachuť v ústach.

Ale veci sú len málokedy čierne-biele.

Predsa aj niečo „iné“ z tých čias ostalo v hlave: niečo zvláštne svieže, vášnivé, progresívne, áno – dráždivé, porovnateľné s tým „za hranicami“.

To, čo sme čítali. A obrázky v tých knižkách.

Zúženie priestoru pre tvorbu – skutočné v podobe ostnatých drôtov okolo hraníc, aj mentálne, cenzorské, však (u niektorých autorov) spustilo nečakaný efekt: namiesto toho, aby ich spútal, polámalo, rozštartovalo ich. Roztvorilo naplno ich fantáziu, a prinútilo vytvoriť si paralelný, nezávislý, svet. Robert Brun to raz povedal: „Ilustrácia bola azyl.“ V „tých rokoch“ v priestore medzi knihami, medzi príbehmi, vznikla plocha s nádychom slobody.

Niečo majú tie ilustrácie spoločné: inšpiráciu každodennosťou. Kto vtedy žil a pozrie sa bližšie, uvidí zašifrované významy, náznaky, rozpozná realie. A keď si porovná originál ilustrácie na stene s jej odtlačkom v knihe, uvidí (napriek vtedy všadeprítomnému „inžinierskemu dizajnu“) aj technologické a materiálové obmedzenia, s ktorými autori „v tých časoch“ bojovali a ktoré v tlači ničili práce techniky ako koláž, Mässerova doska, či airbrush.

Aj preto tie originály ilustrácii stoja za to vidieť.

Tak nech sa páči – vstúpte.

ROBERT BRUN (*1948)

„Ilustrácia bola azyl.“

(návštevníčka TOTO! je galéria)

Absolvoval Vysokú školu výtvarných umení v rokoch 1966 – 1972 na oddelení knižnej grafiky a ilustrácie u Vincenta Hložníka. Vytvoril ilustrácie pre viac než 60 kníh, z ktorých mnohé získali ocenenia aj na medzinárodných súťažiach: BIB v Bratislave (Zlaté jablko 1987), IBA v Lipsku. Patrí mu množstvo uznání v súťaži Najkrajšia kniha roka, je nositeľom Ceny Ľudovíta Fullu. Od roku 2003 vedie ateliér grafiky na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Vrchol jeho ilustrátorskej tvorby spadá do 70. – 90. rokov 20. storočia, kedy vytvoril technicky jedinečné diela, pripomínajúce pohľad cez kaleidoskop, ktorý rozkladá obrazce – tváre a telá

hrdinov príbehov – na stovky geometricky presných fragmentov. Tvorí netradičnými, málo používanými technikami, vyžadujúcimi presnosť, aj kalkul (napríklad airbrush, tzv. americká retuš, malba miniatúrnou striekacou pištoľou, v ktorej sa farba mieša so vzduchom).

JURAJ DEÁK (*1935 — †2012)

„Nechceš od toho veľa.“

A pritom - ono ti to veľa dá.“

(návštevník galérie)

Najskôr absolvoval Školu umeleckého priemyslu, v roku 1963 pokračoval v štúdiu na Vysokej škole výtvarných umení, v ateliéri voľnej grafickej tvorby a ilustrácie Vincenta Hložníka. Ilustroval viac než pol stovky kníh či už v edícii STOPY, alebo ako tzv. rodokapsy s dobrodružnou tematikou: mayovky, cooprovky, alebo knihy Jacka Londona, či Julesa Verna, Roberta Louisa Stevensona, neskôr sci-fi tematikou napr. Jerzyho Broskiewicza. Patril k tým ilustrátorom, ktorí nevyčnievajú, nie sú predátori, nevymýšľajú nič nové... a predsa – bez nich si nedokážeme predstaviť (ani zapamätať) príbehy, ktoré čítame, či skôr hltáme v presnom veku a potrebujeme si zapamätať pocit – strach, uvoľnenie. Jeho najmä čierne biele ilustrácie nesú výraznú stopu toho, že bol v prvom rade grafikom: pracuje s presne vypočítanou rovnou linkou, má tvrdú štylizáciu postáv, je úsporný vo výraze.

DUŠAN KÁLLAY (*1948)

„... všetko sa odohráva na tom stole,

za ktorým ilustrátor sedí.“

(Lucia Lebišová)

Študoval v roku 1966 – 1972 na Vysokej škole výtvarných umení u profesorov Jána Želibského a Vincenta Hložníka, od roku 1990 sa na školu vrátil ako pedagóg. Ilustroval viac než stovku kníh a je nositeľom mnohých ocenení, z ktorých vyniká Grand Prix Bienále ilustrácii Bratislava z roku 1983, cena Hansa Christiana Andersena z roku 1988 a hlavná cena Grolier Clubu, ktorý ilustrácie knihy Alicy v krajine zázrakov Lewisa Carrolla vyhlásil (doslova) za najkrajšie na svete. Čítate si príbeh, a potom sa pozriete na stránku s jeho ilustráciou a vidíte... tvrdý, premyslený tvar (či skôr tvrdo premyslený tvar). Každá ilustrácia je koncipovaná ako labyrint myšlienok – zvieratá, rastliny aj ľudia sa v obrázkoch vrstvia a splietajú. Nepodceňuje detského čitateľa, neprispôsobuje štylizáciu jeho veku – je jeho partnerom – hovorí mu: „pozeraj sa, hľadaj, skúmaj ten príbeh (tak ako ja)“.

MARTIN KELLENBERGER (*1957)

„Ilustrácia musí byť čestná.“

Je jedným z najfrekventovanejších slovenských ilustrátorov. Na svojom konte má viac než stovku, najmä detských, kníh. Vyštudoval Katedru výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty v Trnave. Pracoval ako výtvarný redaktor vo vydavateľstvách Tatran a Mladé Letá, v súčasnosti pôsobí ako pedagóg na Fakulte architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Je nositeľom Ceny Ľudovíta Fullu. Je typom ilustrátora, ktorého dielo vsádza „na istotu“, na to, že autor dokonale pozná mainstreamový vkus a dokáže s ním citlivo pracovať, balansovať na hrane medzi ornamentálnym gýčom a vizuálnou hravosťou. Jeho diela, väčšinou zhotovené perokresbou, kolorovanou akvarelom, sú jednoducho „farebné“ – rád pracuje s optimistickými kombináciami s prevahou žltej – ľahko čitateľnej aj pre tých najmenších.

JANA KISELOVÁ-SITEKOVÁ (*1942)

„Tvoril sa vesmír, diali sa zázračné úžasné veci, nebom poletovali anjeli...“

Absolvovala v roku 1977 Vysokú školu výtvarných umení na oddelení knižnej grafiky a ilustrácie Vincenta Hložníka. Vytvorila ilustrácie k viac než 40 kníh pre deti, aj pre dospelých. Za svoju ilustrátorskú tvorbu získala množstvo ocenení v Čechách, aj na Slovensku. Je držiteľkou Plakety aj Zlatého jablka BIB, v roku 1996 ju zapísali na Čestnú listinu IBBY za ilustrácie knihy Adam a Eva. Rokmi tvorby sa jej diela zjemňujú, pribúda čoraz viac záľah lúčnych kvetov a pod príbehom ešte ďalšie mikropříbehy, skryté v detailoch, linky sú čoraz jemnejšie, jej svet je akoby v opare, sýtosť farieb ustupuje vzdušnosti. Ustálila sa forma – svoje ilustrácie maľuje výlučne na bielené, škrobené plátno. Treba sa na ne poriadne zblízka pozrieť, najlepšie s lupou, nechať sa „uniesť“ do sveta bez expresie, bez konfliktu.

ALOJZ KLIMO (*1922 — †2000)

„On to robil takým akoby nožom, ale bol iný ako tie dnešné orezávače, taký starý.“

To aj ostávalo na tých krajoch, také živé.“

(Tamara Kolenčíková, dcéra)

V roku 1941 – 1945 študoval na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave na oddelení kreslenia a maľovania u prof. Maximiana Schurmana a Gustáva Mallého, od roku 1945 na Vysoké škole umeleckoprůmyslové v Prahe. Nebol len ilustrátorom, venoval sa maľbe, grafike, aj monumentálnej tvorbe a tvorbe priestorových objektov a hračiek. Ilustroval takmer 20 kníh a leporel pre detského čitateľa, napr. Čačky hračky Kristy Bendovej, či Kráľ času Boženy Němcovej. Bol z tých ilustrátorov, ktorí vedeli, že deti úplne pokojne zvládnu aj moderné umenie – že ich netreba vtisnúvať do zjednodušeného, cukríkového sveta. Nebál sa do ilustrácie preniesť abstrakciu, geometrické konštrukcie, rôzne (ná)znaky, odkazy na ľudové umenie, ani špinkavé farby. Často používal ako techniku kolorovanú koláž, ktorá v jeho obrázkoch vytvára pocit hmoty, pridáva perspektívu na objeme.

PETER KLÚČIK (*1953)

„Po odovzdaní ilustrácie mi prichádzalo na um, čo všetko som tam ešte mohol dať.“

Po ukončení Strednej školy umeleckého priemyslu absolvoval aj Vysokú školu výtvarných umení v ateliéri Albína Brunovského. Ilustroval viac než 20, najmä detských, kníh a je držiteľom mnohých ocenení – opakovane získal cenu za najkrajšiu knihu roka, ale aj Cenu Ľudovíta Fullu, je zapísaný na Čestnej listine IBBY. Po roku 1991 prestal ilustrovať, v súčasnosti sa venuje voľnej tvorbe – maľbe a grafike. Nepodlieha módnym trendom. Stále „maľuje baroko“ – doslova kašle na to, že „ornament je zločin“, pevne sa zakliesni v priestore, hutných tvarov, oblín, žartovne skrytých odkazov. V jeho „plných“ ilustráciách, takmer neexistujú „biele plochy“. Charakterizuje ho silná kontúra, už skoro zabudnuté precízne šrafovanie, čo vytvára ilúziu pohybu ale aj výrazná, až cukríková farebnosť, ako z cirkusových plagátov.

NAĎA RAPPENBERGEROVÁ JANKOVIČOVÁ (*1936)

*„... pozri sa na tie ruky.“
(návštevník galérie)*

Študovala na Vysokej škole výtvarných umení u prof. Vincenta Hložníka. Celý profesionálny život sa venuje „pol na pol“ ilustrácií aj voľnej grafike. V roku 1969 viedla skupinu Graphic Art, doteraz mala takmer 60 samostatných a spoločných výstav, ilustrovala viac než 200 kníh, tvorí aj ex-libris. Je zvláštne pozerať sa na jej ilustrátorské diela – tvorí „príbeh v príbehu“, sumarizuje prečítané a koncentruje ho do celistvého obrazu. Je ilustrátorkou s úzkou špecializáciou, nevie podľa zadania meniť štýl, vytvoriť „všetko“. V riekankách by sa stratila. Silná je v silných (a silových) témach: v mýtoch, baladách, tam kde cítiť medzi riadkami smútok. Magické, hlboké, takmer vždy temné, smutné obrazy s charakteristickými predĺženými subtilnými, éterickými postavami v statickej štylizácii.

KAMILA ŠTANCOVÁ (*1945)

„Oči a uši by sme mali zatvoriť pred tým, čo nás vyrušuje alebo nám otravuje život.“

Študoval na Umeleckoprůmyslové škole v Zlíne pod dohľadom prof. Stanislava Mikulášтика, neskôr na Vysokej škole výtvarných umení u prof. Jána Mudrocha. Ilustrácia sa dostala v jeho tvorbe do popredia v 60. a 70. rokoch — v tom čase vytvoril 56 knižných diel, najmä ilustrácií s westernovou, dobrodružnou a indiánskou tematikou. Popri tom sa venoval portrétistickej tvorbe a nástennej maľbe. Často striedal spôsob tvorby a to aj v rámci jedného knižného diela, prispôboval tvar ilustrácie deju príbehov: prechádzal od plnofarebného obrazu k perokresbe, či tzv. škriabanej štetkokresbe. Hrdinovia jeho ilustrácií sú historicky „presní“, vsadení do reálií doslova od gombíkov na oblečení, po tvary mečov, či zdobenia pušiek. Najdôležitejšia je však štylizácia ich výrazu, presné, až fotografické, zachytenie emócie v deji.

Tak — nech sa vám u nás — v kabinete ilustrácie — páči. Vitajte. A pozerajte sa...